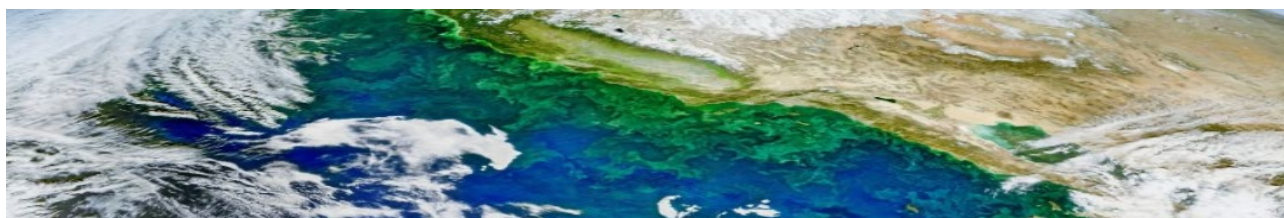

TNFD rapport 2022

Naturrisiko

Versjon	Dato	Dokument eier	Beslutning	Status
1.0	23.06.2023	Konsernstab	Styret	Godkjent

INNHOLDSFORTEGNELSE

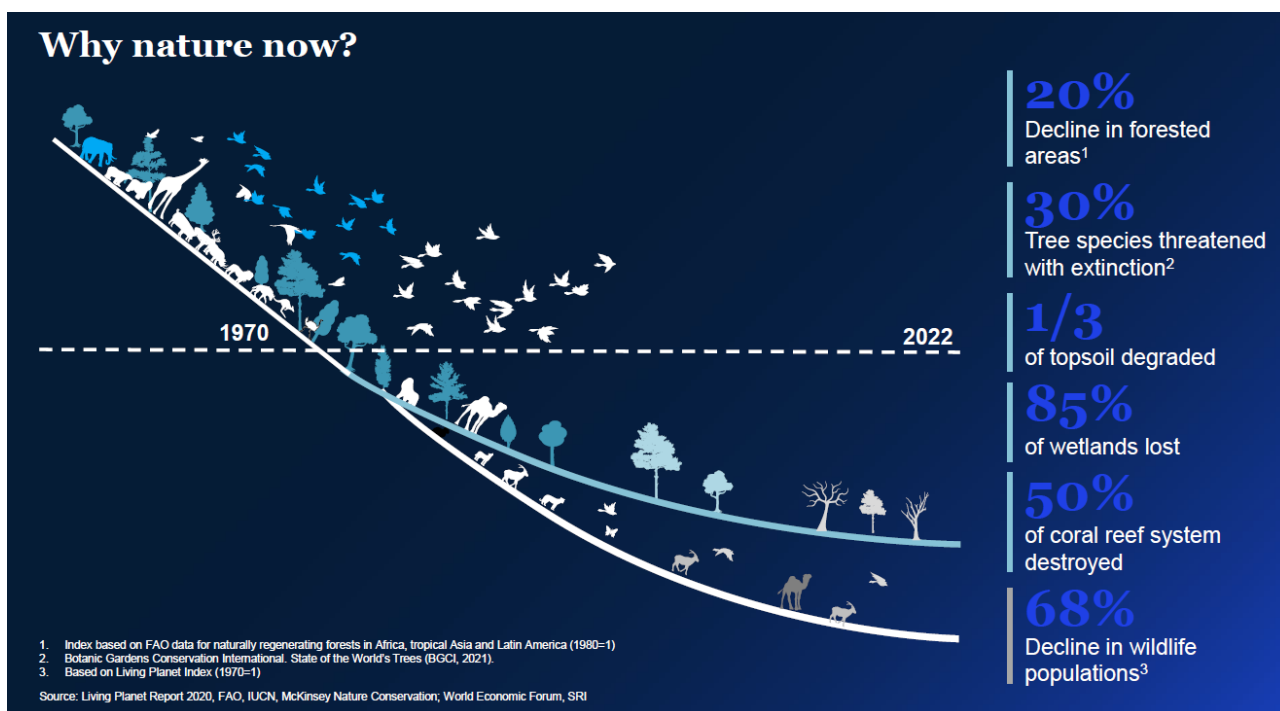
1	INNLEDNING.....	3
2	RAMMEVERK.....	5
3	VIRKSOMHETSSTYRING.....	5
3.1	Styrets rolle med naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, trusler og muligheter.....	5
3.2	Ledelsens rolle i vurdering, styring og håndtering av naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, trusler og muligheter.....	5
3.3	Styringsdokumenter.....	6
4	STRATEGI.....	6
4.1	Naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter over ulike tidshorisonter.....	6
4.2	Hvordan naturrelaterte risikoer og muligheter påvirker strategi, forretningsområder og finansiell planlegging.....	13
4.3	Påvirkning ulike naturrelaterte scenarier har for strategi, forretningsområder og finansiell planlegging.....	14
4.4	Forretningsområdene sin avhengighet og «påvirkning» på økosystemer, biologisk mangfold og natur.....	14
5	RISIKOSTYRING.....	17
5.1	Hvordan naturrisiko påvirker ulike risikokategorier.....	17
5.2	Prosesser for å identifisere, og vurdere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter.....	21
5.3	Prosesser for å håndtere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter.....	22
5.4	Prosesser for å identifisere, vurdere og håndtere hvordan naturrelaterte risikoer er integrert i overordnet risikostyring.....	22
5.5	Beskriv tilnærmingen til å lokalisere informasjon som kan benyttes til å skape verdier i forhold til naturrelaterte avhengigheter, påvirkning, risiko og muligheter.....	22
5.6	Involvering av eiere og interessenter i vurderinger og tilbakemelding mht naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risiko og muligheter.....	22
6	METODER OG MÅL.....	23
6.1	Metoder, data og mål for å vurdere om naturrelaterte risikoer og muligheter er i tråd med strategi og risikostyring.....	23
6.2	Metode, data og mål som benyttes for å vurdere og håndtere oppstrøms og nedstrøms avhengigheter og påvirkning på natur.....	23
6.3	Mål og indikatorer for å måle status og utvikling av naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter.....	23
6.4	Sammenheng, avhengigheter og effekter mht mål og indikatorer til klima og natur.....	23
7	VIDERE ARBEIDER.....	24
8	DEFINISJONER.....	24

1 INNLEDNING

Utviklingen de siste 50 årene har vært enestående i menneskehetens historie, med ekstraordinære økninger i verdens økonomiske produksjon, levestander og forventet levealder. Befolkningen har doblet seg, den globale økonomien har firedoblet seg og mer enn 1 milliard mennesker har blitt løftet ut av ekstrem fattigdom. Globalt produserer vi mer mat, energi og materialer enn noen gang før. Forbedringene i menneskelig velferd og samlede fordeler fra den akselererte økonomiske veksten det siste århundret har vært imponerende.

Imidlertid har denne veksten og velstanden kostet de naturlige systemene som underbygger livet på jorden. Menneskelige aktiviteter har allerede alvorlig endret 75 % av land og 66 % av marine miljøer. Rundt 25 % av vurderte plante- og dyrearter er truet av menneskelige handlinger, med en million arter som står overfor utryddelse, mange innen det neste tiår. Økosystemene har gått ned i størrelse, og tilstanden til økosystemene er forringet med 47 % globalt sammenlignet med estimert base line.

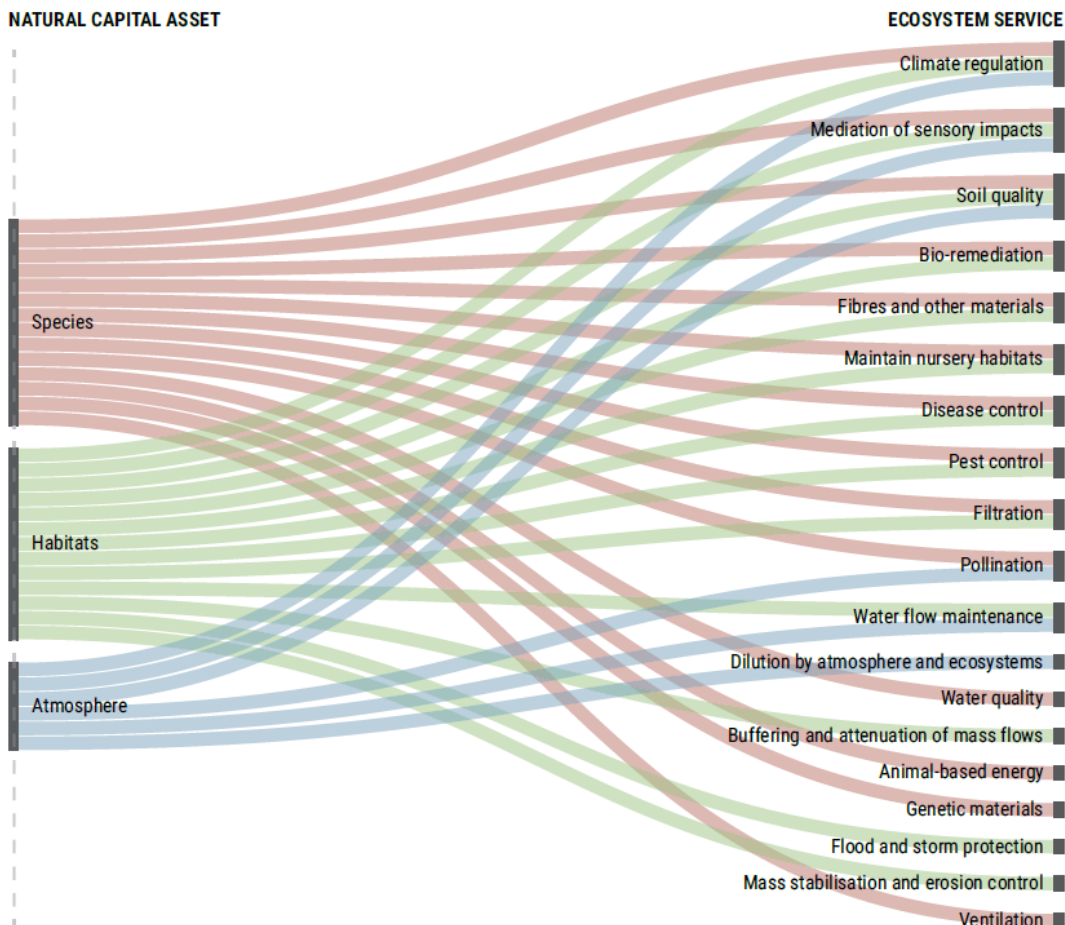
Figuren under viser bla. endringer i den relative populasjoner av ville arter over tid, Planet Index, som har hatt en nedgang på 68 % i perioden 1970 til 2022.

Naturkapital er en måte å tenke på naturen som en bestand som gir en flyt av naturressurser til mennesker og økonomi. Den består av naturkapitalverdier - som vann, skog og ren luft - som sammen gir mennesker midlene for sunne liv og muliggjør økonomisk aktivitet. Varene og tjenestene som naturkapital gir, i form av matvare, mineraler, vann og andre naturressurser, samt risikobeskyttelse og absorpsjon av forurensning kalles økosystemtjenester.

Økosystemtjenester underbygger all økonomisk aktivitet. Eventuelle negative endringer i naturkapitalen har derfor en potensiell negativ effekt på virksomhetene som er avhengige av det.

Figuren under viser sammenhengen mellom naturkapital og økosystemenes leveranser.

Menneskelig interaksjon med naturen, enten direkte som avskoging eller forurensning, eller indirekte som klimaendringer eller reduksjon av biomangfold, tømmer naturkapitalen i en akselererende hastighet. Dette påvirker naturens kapasitet til å fortsette å tilby økosystemtjenestene som økonomien bygger på og er avhengig av. Disse miljøendringene kan utløse betydelige forstyrrelser til økonomisk produksjon og utvikling.

Risiko oppstår når miljøendringer påvirker naturens evne til å yte varer og tjenester som økonomien er avhengig av.

Finansinstitusjoner er utsatt for naturkapitalrisiko som påvirker virksomhetene som de låner penger til eller investerer i. Jo større avhengigheten av og/eller påvirkningen en bedrift eller bransje har på naturen, til større er potensielt risikoen.

Miljøendringer er globale og akselererende.

2 RAMMEVERK

Denne rapporten omhandler natur, og hvordan Sparebanken Sør arbeider med å integrere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheten i forretningsvirksomheten.

Tabellen under skisserer de fire pilarene i Task Force on Nature-related Financial Disclosures, TNFD:

Governance:	Strategi	Risikostyring	Mål og metoder
Styring av naturrelatert avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter.	Effekter naturrelaterte risikoer og muligheter har for bankens, strategi, forretningsområder og finansiell planlegging	Systemer og prosesser banken benytter for å identifisere, vurdere og håndtere naturrelaterte påvirkninger, risikoer og muligheter.	Metoder og mål (KPI) som banken benytter til å vurdere naturrelaterte påvirkninger, risikoer og muligheter

Det er disse fire områdene som behandles videre i denne rapporten.

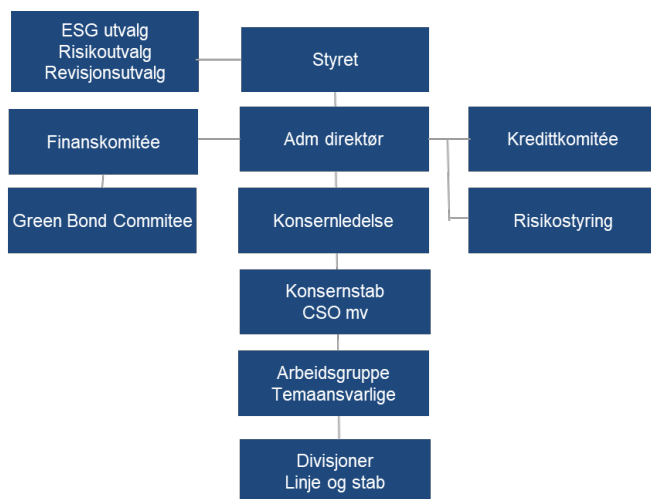
3 VIRKSOMHETSSTYRING

3.1 Styrets rolle med naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, trusler og muligheter

Styret har det overordnede ansvar for ESG, herunder natur. Styret vedtar bankens strategiplan. I bankens strategiplan inngår ESG og natur, som et av de prioriterte områdene. Styret behandler ulike styringsdokumenter, rapporter og handlingsplaner knyttet til ESG og naturrelaterte risikoer og muligheter. Styret behandler også store kredittsaker hvor ESG og natur er integrert i kredittprosessene. Styret har ansvar for å fastsette overordnede mål og risikorammer for naturrelaterte risikoer og muligheter i bankens rammeverk for risikostyring. Styret har også fokus på å utnytte de muligheter som det grønne skiftet representerer.

3.2 Ledelsens rolle i vurdering, styring og håndtering av naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, trusler og muligheter

Organisasjonsstrukturen for arbeidet med ESG og klimarisiko i Sparebanken Sør:

Informasjon om status og utvikling av naturrelaterte trusler og muligheter skal integreres i kvartalsvis risikorapporter som går til konsernledelse og styre.

Mer detaljer om organiseringen fremgår av Strategi Bærekraft, <https://www.sor.no/felles/om-sparebanken-sor/samfunnsansvar/barekraftsrapporter/>

3.3 Styringsdokumenter

Bankens overordnede styringsdokumenter for naturrisiko:

ESG styringsdokument og policy	Status dokumentet	
	Offentlig	Internt
Besluttet av styret		
Strategiplan		X
Strategi bærekraft	X	
Risiko og kapitalstrategi		X
Organisering av risikostyring		X
Besluttet av konsernledelsen		
Policy ansvarlig kredittgivning	X	
Policy ansvarlige investeringer og ansvarlig verdipapirvirksomhet	X	
Policy klima og miljø	X	
Green & Sustainability Bond Framework	X	
Grønt, sosialt og bærekraftig Produkt rammeverk	X	

4 STRATEGI

4.1 Naturelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter over ulike tidshorisonter

4.1.1 Innledning

Sparebanken Sørs tilnærming til natur er todelt:

- Direkte påvirkning på og fra bankens egen virksomhet:
- Indirekte påvirkning fra bankens forretningsområder.

Den direkte naturrelaterte avhengigheten, påvirkningen, risikoen og muligheter på og fra egen virksomhet er lav. Disse forhold ivaretas gjennom bankens system for miljøledelse og sertifisering, Miljøfyrtårn. Banken har gode rutiner, retningslinjer og prosesser for å ivareta interne natur- og miljørelaterte utfordringer. Denne rapport vil derfor i begrenset grad omhandle egen virksomhet.

Den indirekte naturrelaterte avhengigheten, påvirkningen, risikoen og mulighetene fra forretningsområdene er stor. Denne rapport vil derfor omhandle forretningsområdene – og de viktigste er:

- Utlån til privat – og bedriftskunder
- Investeringer
- Finansiering (ikke et eget forretningsområde, men er et sentralt område i bankens virksomhet)

Når det gjelder naturrelaterte problemstillinger knyttet til bankens leverandører og samarbeidspartnere, håndteres disse sammen med Åpenhetsloven, <https://www.sor.no/felles/om-sparebanken-sor/samfunnsansvar/apenhetsloven/>

Tidsperspektivet for naturrelaterte risikoer og muligheter:

Tidsperspektiv risiko og muligheter	Tid, år
Short Term(ST)	1-3
Medium Term (MT)	3 - 10
Long Term (LT)	10 - 30

4.1.2 Naturrelaterte avhengigheter og påvirkninger

Science Based Target Network (SBTN) definisjoner av avhengighet til og påvirkning på naturen:

Avhengighet av Naturen:

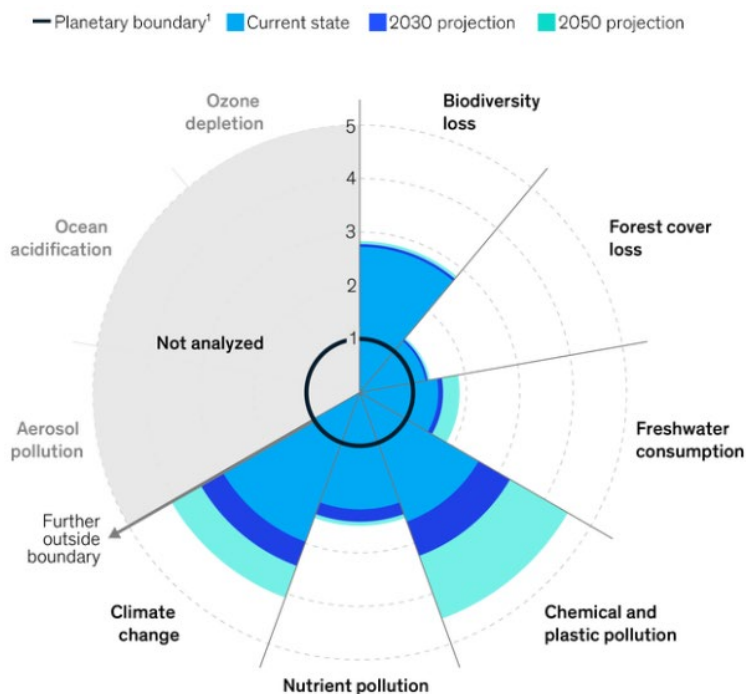
Naturens bidrag til mennesker gjennom økosystemtjenester, som en person eller virksomheter avhengig av for å kunne utøve sin virksomhet

Påvirkning på Naturen:

Positive eller negative bidrag fra en person eller virksomhet mot naturens tilstand, inkludert forurensning av luft, vann, jord, eller forstyrrelse av økosystemer og habitater og arter, og endring av økosystemet regimer.

Den globale økonomien er avhengig av velfungerende natur og økosystemer. I dag påvirker verdens økonomi alle deler av økosystemene. Når økosystemer forringes eller i ytterste konsekvens kollapser, kan grunnleggende økologiske prosesser falle bort, noe som igjen kan medføre vesentlig økonomisk risiko.

Figuren under viser en skisse over naturens tåleevne og sårbarhet (Planetary Boundary) som er utarbeidet av Stockholm Resilience Centre.

Planet Boundaries, (planetens tåleevne), er markert ved sort sirkel.

De viktigste driverne for tap av natur, er ifølge det internasjonale naturpanelet Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES):

	Drivere for tap av natur	Økosystem		
		Land	Vann	Hav
Press på naturen	Bruk av arealer land, vann og hav	Omfang av bruk og reduksjon av landarealer og avskoging	Omfang av bruk og reduksjon av ferskvannsystemer	Omfang av bruk og reduksjon av marint areal
	Bruk av naturressurser	Jordforingelse (reduisert produksjon)	Vannforbruk (overforbruk)	Overforbruk av marine ressurser eks fisk
		Overutnyttelse av landressurser eks, mineraler, ikke bærekraftig hogst		
	Spredning av fremmede arter	Ikke naturlige arter	Ikke naturlige arter	Ikke naturlige arter
	Forurensning	Tilfeldlig dødlighet av naturlige arter		
	Klimaendringer	Forurensning jord	Forurensning ferskvann	Forurensning og plast i havet
	Klimautslipp			
Tilstand til naturen	Arter	Artspopulasjon og overflod, arters utryddelsesrater		
	Økosystemer	Økosystemenes størrelse, avhengighet og kvalitet		
	Naturens bidrag til mennesker	Ulike bidrag eks. pollinering, vann- og matforsyning		

Disse driverene legges til grunn for videre arbeider i denne rapport.

Tabellen under viser en oversikt over de bransjer som har størst avhengighet og påvirkning på natur og økosystemer.

Bransjer med størst avhengighet og påvirkning på natur	Avhengighet	Påvirkning
Jordbruk og tilknyttede tjenester	Svært høy	Svært høy
Skogbruk og tilknyttede tjenester	Svært høy	Svært høy
Fiske, fangst og akvakultur	Svært høy	Svært høy
Bergverksdrift og utvinning	Høy	Høy
Energiproduksjon og forsyning	Høy	Høy
Vann, avløp og renovasjon	Høy	Høy
Bygg og anlegg (bolig, næringsbygg, konstruksjoner)	Svært høy	Høy
Varehandel, (mat, drikke, klær mm)	Høy	Høy
Transport	Høy	Høy

Basert på ENCORE (Exploring Natural Capital Opportunities, Risks and Exposure data base)

4.1.3 Naturrelaterte risikoer

De fleste virksomheter har avhengigheter av naturen og innvirkning på naturen, som kan føre til risikoer.

Naturreisiko er definert som:

Risikoen for strategiske og finansielle konsekvenser for næringsliv og samfunn når tap av natur, eller overgangen til et samfunn hvor bruk av natur er innenfor jordens tålegrenser, endrer forutsetningene og rammene for næringsvirksomhet og økonomien.

Når konsekvensene av tap av natur treffer selskaper som finansnæringen låner til, investerer i, eller forsikrer medfører det også økonomisk risiko for finansforetakene.

Naturreisiko representerer tre risikotyper:

Overgangsrisiko:

Risiko for negativ påvirkning på selskaper som følge av overgangen til et samfunn hvor bruk av natur er innenfor jordens tålegrense, endringer i politikk, regulatoriske forhold markert, teknologi og omdømme.

Fysisk risiko:

Risiko for negativ påvirkning på selskaper som følge av avhengighet av natur, og knyttet til konsekvenser av fysiske endringer i naturen som følge av menneskelige påvirkninger. Kan være hendelsesdrevet og akutt som avskoging og langvarige kroniske endringer av økosystem, tap av biomangfold mm.

Ansvars risiko:

Selskaper kan bli holdt ansvarlig for aktiviteter som skader natur og reguleringer som ikke hensyntas.

For Sparebanken Sør vurderes overgangsrisikoen som noe større enn den fysiske risikoen i et kort og mellomlangt tidsperspektiv, da Norge, trolig er noe mindre utsatt for fysisk risiko pga alvorlige klimaendringer og naturkatastrofer.

Tabellen under skisserer naturrelaterte risikoer for Sparebanken Sør.

Risiko type	Beskrivelse	Potensiell finansiell påvirkning for Sør	Påvirkning risiko		
			ST	MT	LT
			0-3 År	3-10 År	10-30 År
Overgangs risiko	Reguleringsrisiko og politisk risiko				
	Sterk regulering for å nå Paris- og Naturavtalens mål. Endringer i lovverket/ regulering som tar sikte på å oppnå naturpositive utfall/ redusere negativ natur utfall (f.eks. handelsrestriksjoner, skatter, tillatelser og tildelinger, beskyttede områder. Endringer i tilgang til og pris på økosystemtjenester, råvarer og innsatsfaktorer som tilbys.	Økte kostnader drift og innsatsfaktorer, redusert produksjon, redusert tilgang til og tap av konsesjoner på naturressurser hos kunder. Økt mislighold (PD), reduserte panteverdier (LGD) og økte tap på utlån (EL) pga svekket betjeningssevne som følge av reguleringer av pris og tilgang på naturavhengige råvarer, transport og innsatsfaktorer. Økte krav og kostnader til forurensning og restaurering. Økte nedskrivninger eiendeler "stranded assets". Økte kapitalkrav på ikke bærekraftig aktivitet.			
	Teknologisk risiko				
	Økte kostnader til omstilling til natur-, klima-, og miljøvennlig teknologi, distribusjon, produkter og tjenester. Endring i produksjonsmetoder og innsatsfaktorer. Nye overvåkings-teknologier. Avskrivninger feilslått teknologi.	Økte investeringer til ny teknologi og produksjonsprosesser. Økte driftskostnader for å nå naturrelaterte mål. Kostnader knyttet til erstatning av eksisterende råvarer, forsyningskjeder og innsatsfaktorer. Kritisk størrrelse ift evne til omstilling. Avskrivninger på feilinvesteringer og "Stranded assets".			
	Markeds risiko				
	Endringer i forbruk og etterspørsel pga omstilling til naturpositive produkter og tjenester. Endret forbruksmønster påvirker forretningsmodeller, kostnader, marked og inntjening. Konkurransen om bruk av økosystemer. Volatilitet/endring i kostnader på materialer.	Reduserte markedsandeler og inntekter og økte tap pga endret kundeatferd og lavere etterspørsel. Globalisering og økt konkurranse pga teknologi, digitalisering. For lite regional tilgang bærekraftige aktiviteter. Kostnader knyttet til erstatning av eksisterende produkter. "Stranded assets".			
Omdømme risiko					
Endringer i sentiment/oppfatning av selskap og produkter pga negativ innvirkning på naturen. Nedgang i merkevare på bruk av natur blir oppfattet verre enn konkurrenten. Stigmatisering av produkter og bransjer.	Tap av omdømme pga manglende vilje eller evne til omstilling til naturvennlige produkter og tjenester, kan føre til kundeavgang, reduserte salg og markedsandeler. Svekket tilgang til og pris på finansiering og egenkapital. Redusert verdi egenkapital. Risiko for forvitring av relasjoner og kundelojalitet som er sentral for en regionbank, ved digitalisering. Interesseskonflikter.				
Fysisk risiko	Akutt risiko				
	Endringer i økosystemer som selskap er avhengig av, som resulterer i at tilgang til økosystemtjenester reduseres/pris økes. Endringer i tilbudet, pris og leveranser av innsatsfaktorer. Økte naturkatastrofer som brann, ekstremvær, stormer, erosjon mm	Økte kostnader omstillingsprosesser til endrede innsatsfaktorer og erstatningsprodukter. Økte kostnader pga avbrudd i drift og forsyningskjeder. Restaureringskostnader. Økte kostnader flytting av drift og endring i leveradørkjeden. Redusert verdi eiendeler, "Stranded assets". Økte forsikringskostnader.			
	Kronisk risiko				
Endringer i tilstand og omfang av økosystemer som selskap er avhengig av, som resulterer i at tilgang til økosystemtjenester reduseres/pris økes. Endringer i tilbudet, pris og leveranser av innsatsfaktorer. Økte naturkatastrofer som brann, ekstremvær, stormer, erosjon mm	Samme som for akutt risiko, men kronisk risiko vil kunne gi større og mer permanente langtidsvirkninger.				
Ansvars risiko	Forsikringsrisiko og juridisk risiko				
	Ansvar for skader påført tredjemann og samfunn.	Banken vurderer denne risikoen som svært lav risiko, og har pt ikke hensyntatt denne risiko i TNFD rapporten.			

Lavest risiko	
Lav risiko	
Moderat risiko	
Høy risiko	
Høyest risiko	

Naturrelaterte risikoer:

Følgende forretningsområder og aktiviteter vurderes å ha størst naturrelaterte risikoer:

- Utlån: Risiko for økt mislighold (PD), reduserte panteverdier (LGD) og økte tap (EL). Høyere kapitalkrav til «ikke bærekraftige aktiviteter og produkter». Reprising av eiendeler og «stranded assets»
- Investeringer: Reprising av eiendeler og «stranded assets».
- Finansiering: Tilgang til, og pris på finansiering pga manglende «bærekraftige aktiviteter».
- Endret kundeadfærd, samt økt konkurranse gjennom teknologi og digitalisering.

4.1.4 Naturrelaterte muligheter

De fleste virksomhet har avhengigheter til naturen og innvirkning på naturen, som kan føre til risikoer. Naturrelaterte muligheter, representerer endringer og tilpasning til endret forbrukeradfærd, naturpositive bruk av økosystemtjenester mm som er nødvendige for bruk av natur som er innenfor jordens tålegrense.

Tabellen under skisserer naturrelaterte muligheter for Sparebanken Sør.

Mulighet	Beskrivelse	Potensiell finansiell påvirkning for Sør	Påvirkning		
			ST 0-3 År	MT 3-10 År	LT 10-30 År
Ressurs- effektivisering	Overgang til prosesser med økt positiv effekt på natur eks. økt effektivitet, redusert ressursforbruk. Innføring av ressurseffektivitet/ sirkulære innsats-faktorer som reduserer avhengigheter og påvirkninger av natur. Diversifisering i bruk av naturrelaterte ressurser.	Reduserte risiko for tap og mislihold i utlånsporteføljer og investeringer som tilpasser seg mer naturpositive/ redusert naturnegativ påvirkning på natur.			
Produkter og tjenester	Nye forretningsmodeller, produkter og tjenester med positiv effekt på naturen/ redusert negativ påvirkning. Ressurseeffektiv teknologi og produkter. Sirkulære produksjons-systemer og verdikjeder. Redusert utslipp og avfall. Resirkulerbare og naturpositive produkter.	Redusert risiko for tap og mislihold pga redusert omstilling- og fysisk risiko i utlånsporteføljer og investeringer. Økt inntjening nye bærekraftige produkter og sirkulasjonsøkonomi. Billigere finansiering gjennom bærekraftige produkter. Reduserte kapitalkrav bærekraftige produkter. Meravkastning på bærekraftige investeringer og aktiva.			
Marked	Tilgang til nye markeder gjennom ny teknologi, nye produkter og tjenester. Bruk av offentlige incentiver. Diversifisering av forretningsmodell.	Økte inntekter nye markeder og kunder. Økt diversifisering og redusert risiko. Mulighet for økt vekst pga bedre tilgang til kapital og finansiering til bærekraftige prosjekter og næringer. Sirkulasjonsøkonomi kan gi tilgang til nye produkter, kunder og markeder.			
Kapital og finansiering	Økonomiske incentiver ved omstilling til naturpositive produkter og tjenester.	Gjennom bærekraftige produkter og tjenester vil banken kunne oppnå: - Lettere tilgang til egenkapital - Lavere kapitalbinding og bedre egenkapital-avkastning gjennom bærekraftige produkter - Lettere tilgang til og lavere pris på ekstern finansiering - Lavere risiko, mislihold og tap gjennom omstilling i kundeporteføljer			
Omdømme	Handlinger som skaper positive endringer og påvirkninger på natur og økosystem-tjenester og som har innvirkning på samfunn og lokal økonomi.	Nye markeder og kunder, økt volum og inntjening. Lettere og billigere tilgang til egenkapital og finansiering. Rekruttering av kompetente medarbeidere.			
Økosystem, beskyttelse og restaurering	Direkte og indirekte restaurering, konservering og beskyttelse av natur og økosystemer. Beskyttelse av trua arter. Finansiering av frivillige organisasjoner og initiativer for naturpositive aktiviteter. Investerer i naturpositiv infrastruktur.	Bedre omdømme ved å støtte naturpositive tiltak. Redusert risiko i utlånsporteføljen og investeringer på bedrifter som er naturpositive/ reduserer naturrisiko.			
Bærekraftig bruk av natur ressurser	Overgang til prosesser som er natur-positiv, herunder redusert ressurs-utvinning, redusert avfall og forurensning . Resirkulering og gjenbruk av naturressurser. Redusere avhengighet av natur. Sertifiseringsordninger for produkter og tjenester.	Bærekraftige produkter innen sirkulasjonsøkonomi og gjenbruk kan gi økt inntjening, reduserte kapitalkrav og lettere tilgang til og billigere finansiering. Redusert risiko for mislihold og tap i utlånsporteføljen og investeringer i bedrifter som er naturpositive/ reduserer naturrisiko.			

Lavest risiko	
Lav risiko	
Moderat risiko	
Høy risiko	
Høyest risiko	

Naturrelaterte muligheter:

Når det gjelder naturrelaterte muligheter vurderer banken at disse er størst innenfor områdene:

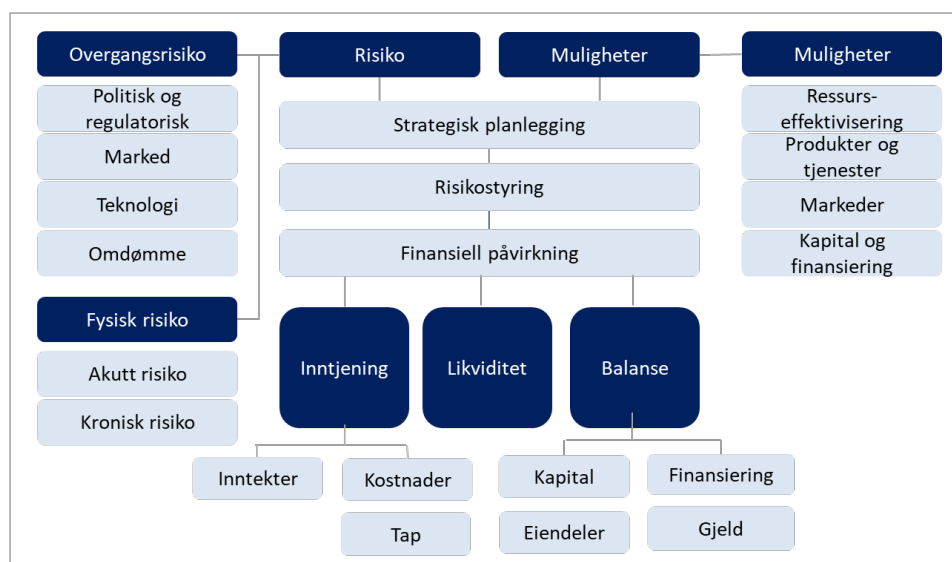
- Utlån: Vekst i inntjening og volum fra bærekraftige aktiviteter, nye markeder og bransjer. Reduserte kapitalkrav til bærekraftige aktiviteter.
- Investering: Meravkastning og kapitalallokering i bærekraftige aktiviteter.
- Finansiering: Bedre tilgang og lavere pris på finansiering gjennom bærekraftige aktiviteter.
- Kostnadsreduksjon: Effektiv betjening og distribusjon gjennom ny teknologi og digitale løsninger.

4.2 Hvordan naturrelaterte risikoer og muligheter påvirker strategi, forretningsområder og finansiell planlegging

Sparebanken Sør er en regional sparebank, hvor forretningsmodellen er en integrert verdikjede som omfatter utvikling, produksjon og formidling av finansielle produkter og tjenester. Distribusjon av produkter gjennom eierselskaper og samarbeidspartnere utgjør en viktig del av forretningsmodellen. Sparebanken Sør betjener kundene gjennom en kombinasjon av salgskontorer og digitale løsninger. Digitalisering og analytisk tilnærming preger aktiviteter gjennom hele verdikjeden. De største forretningsområdene er utlån til privat- og bedriftsmarkedet samt finansiering og investering. Forretningsvirksomheten utøves innenfor rammen av selskapets strategi, eierstyring- og selskapsledelse og etiske retningslinjer.

Sparebanken Sør driver tradisjonell bankvirksomhet innenfor lån, sparing og formidling av beslektede produkter som leasing, forsikring, fond, eiendomsmedling mv. Det vesentlige av inntektene er knyttet til utlån og finansiering. Investeringer og inntekter fra andre produkter i egen regi, eller gjennom datterselskaper og samarbeidspartnere er også viktige forretningsområder for banken.

Sammenhengen mellom naturrelaterte risikoer, muligheter og strategisk og finansiell påvirkning:

Klimarelaterte risikoer og muligheter vil få størst påvirkning på Sparebanken Sørs strategi, forretningsområder og finansiell planlegging på følgende områder:

- Tilpasning til nye reguleringer, EUs taksonomi, EBA mv.
- Omdirigering av kapital til bærekraftige aktiviteter.
- Endring i konkurransesituasjon gjennom teknologiutvikling og digitalisering.
- Endringer i kundeadferd og preferanser til produkter og betjening tilpasset et naturpositivt samfunn.
- Endringer i kunde og bransjesammensetning gjennom utfasing av virksomhet som har stor naturnegativ påvirkning og fremveksten av nye naturpositive aktiviteter og bransjer.
- Reprising av eiendeler og aktiva.
- Pris og tilgang til egenkapital og finansiering.

I et kortsiktig perspektiv er det viktigst å ta hensyn til følgende risikoområder og muligheter:

- Integrere og håndtere naturrisiko i utlån, investering og finansiering. I et kortsiktig perspektiv på 1 – 3 år vurderer banken at risikoen er relativt lav både med hensyn til overgangsrisiko og fysisk risiko.
- Etablere gode teknologiplattform, digitale betjeningsløsninger og distribusjonskanaler.

- Etablere og bygge porteføljer av bærekraftige produkter og obligasjoner.
- Bygge intern kompetanse i hele organisasjonen for å kunne omstille seg til et naturpositivt samfunn og sørge for at banken har evne og vilje til omstilling.
- Kompetansedeling med kunder og leverandører.
- Ivareta regulatoriske krav.

Det bør gjøres en mer detaljert kvalitativ og kvantitativ analyse i alle relevante forretningsområder for å kartlegge naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter.

4.3 Påvirkning ulike naturrelaterte scenarier har for strategi, forretningsområder og finansiell planlegging

Dette punktet omhandler hvordan ulike naturrelaterte scenarier og stresstester vil påvirke bankens strategi, forretningsområder og finansiell planlegging.

Kort beskrevet omfatter dette:

1. Utarbeide scenarier og stresstester for hvordan naturrelaterte risikoer og muligheter kan påvirke bankens finansielle resultater i et kort og langsiktig perspektiv
2. Etablere datagrunnlag og forutsetninger for scenariene/stresstestene.
3. Modellere de ulike klimascenarier/stresstester.
4. Analysere og vurdere resultater og hvilken påvirkning scenariene/stresstestene vil få for strategi, forretningsområdene og finansielle resultater.
5. Vurdere mulige tiltak.

Dette er et krevende arbeid både av hensyn til kompleksitet, manglende data og modeller, samt en lang tidshorisont med mye usikkerhet knyttet til effekter av både klimarelaterte risikoer og muligheter. Banken vil arbeide videre med å etablere data og modeller for scenarier og stresstester.

4.4 Forretningsområdene sin avhengighet og «påvirkning» på økosystemer, biologisk mangfold og natur

4.4.1 Utlån

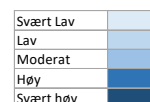
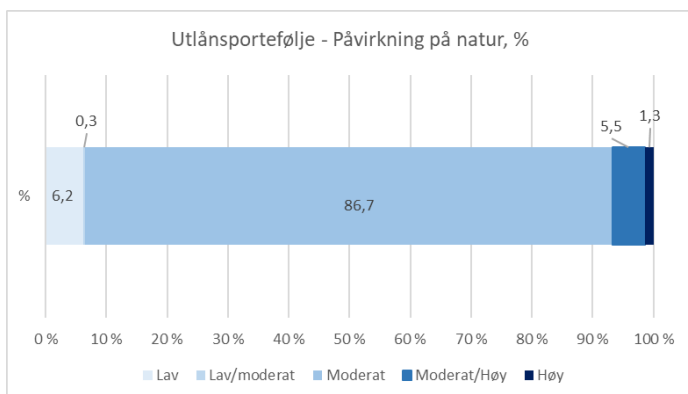
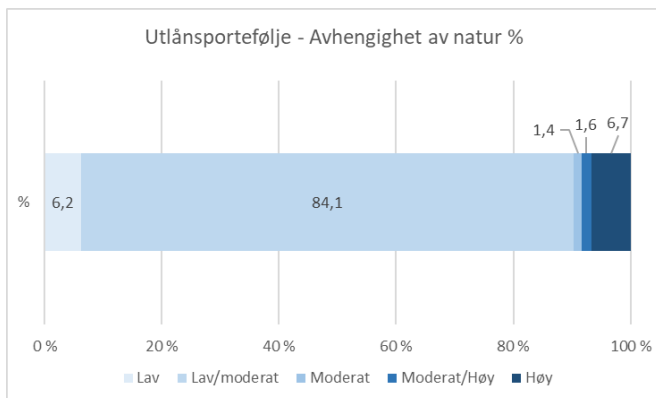
Utlån til privatkunder og bedriftskunder er det forretningsområdet i banken som har desidert størst avhengighet og påvirkning på naturen

Tabellen under viser bankes utlånsportefølje og hvordan avhengigheten til og påvirkningen på natur vurderes for de ulike sektorer og bransjer. Vurderingene er basert på informasjon fra ulike kilder som ENCORE (Explore Natural Capital Opportunities, Risks and Exposure), SBTN (Science Based Target Network) samt egne vurderinger.

Klimarisiko Utlån	31.12. 2022 MNOK	Avhengighet til natur	Påvirkning på natur	Påvirkning områder				
				Arealbruk land, vann og marine	Ytnytting av naturressurser	Spredning av fremmede arter	Forurensning land og vann	Klimaendringer
Boliglån	78.684							
Øvrige lån	2.025							
Personkunder	80.709							
Jordbruk og tilknyttede tjenester	993							
Skogbruk og tilknyttede tjenester	170							
Fiske, fangst og akvakultur	477							
Bergverksdrift og utvinning	57							
Industri	772							
Energiproduksjon og forsyning	24							
Vann, avløp og renovasjon	87							
Utvikling og oppføring av eiendom *	6.667							
Varehandel	1.817							
Transport	494							
Hotell, restaurant og reiseliv	411							
Informasjon og kommunikasjon	160							
Finansiering og forsikring	109							
Omsetning og drift av fast eiendom	23.522							
Faglig tjenesteyting	636							
Forretningsmessig tjenesteyting	379							
Offentlig forvaltning	257							
Undervisning	1.402							
Helse og sosialtjenester	2.038							
Kulturell virksomhet	586							
Annen tjenesteyting	2.136							
Bedriftskunder	43.196							
Sum total	123.905							

*Utvikling av eiendom 4.624 og Oppføring av eiendom 2.043

Risikofordelt volum av utlånsporteføljen i % fremgår av figurene under.

Den største avhengigheten av og påvirkningen på naturen har primærnæringssektorer landbruk, skogbruk og fiske. Skogbruk er og den sektoren som kan ha størst positiv påvirkning på eks klimautslipp, positivt, men også negativt ved avskoging. Bygg og anleggssektoren har også svært høy avhengighet og påvirkning av natur.

Andre sektorer med høye materielle avhengigheter og påvirkninger er energiproduksjon, Bergverksdrift, vann og avløp. Varehandel eks mat, drikke og klær har høy avhengighet av natur, men moderat påvirkning.

Bankens portefølje vurderes å ha størst påvirkning på bruk av arealer, naturressurser og klimaendringer.

Generelt har Sparebanken Sør lave utlånsvolumer i sektorer og bransjer som har høy avhengighet og/eller påvirkning på natur.

Vurdering av hvilke sektorer og bransjer som blir viktigst for banken, må baseres på en kombinasjon av omfang av avhengighet og påvirkning og porteføljenes størrelse. Videre må bankens risiko, samt positiv og negativ påvirkning på samfunnet hensyntas ved prioritering av områder og tiltak. Det er også viktig å vurdere og hensynta bransjene sine oppstrøms (leverandører) og nedstrøms (kunder) sin påvirkning på naturen.

4.4.2 Investeringer

Sparebanken Sørs investeringer består pr. 31.12.2022 av følgende:

Eierinteresser i konsernselskaper:	2.813 MNOK
Eierinteresser i tilknyttede selskaper:	1.437 MNOK
Likviditetsportefølje:	29.076 MNOK
Aksjer:	230 MNOK

Investeringsporteføljen er relativt liten i forhold til utlån, og det er pt ikke gjennomført en konkret analyse av avhengigheter, påvirkninger, risiko og muligheter. Likviditetsporteføljen er strengt regulert av norske myndigheter.

Konsernselskaper er integrert bankens regnskap og bærekraftsrapport og er derfor å betrakte på lik linje som banken mht naturrelaterte avhengigheter, påvirkning, risiko og muligheter.

Sammensetningen av investeringsporteføljen indikerer at avhengigheten av og påvirkningen på natur vurderes som relativt lav.

4.4.3 Finansiering

Sparebanken Sør har et produktrammeverk for Grønne, sosiale og bærekraftige produkter og et obligasjonsrammeverk Green & Sustainability Bond Framework som utsteder grønne, sosiale og bærekraftige obligasjoner. Gjennom utstedelse av bærekraftige lån og obligasjoner, bidrar Sparebanken Sør til det grønne skiftet gjennom at finansieringen kanaliseres til bærekraftig virksomhet. Den største risikoen knyttet til natur i forhold til finansiering, er tilgangen til bærekraftige produkter som kan benyttes til å utstede bærekraftige obligasjoner. Bærekraftige obligasjoner gir lettere tilgang til og trolig noe lavere pris på ekstern finansiering.

5 RISIKOSTYRING

5.1 Hvordan naturrisiko påvirker ulike risikokategorier

Naturrisiko er ikke en egen isolert risiko, men er en viktig risikofaktor som påvirker andre risikokategorier som kredittrisiko, markedsrisiko mv. Det er nedenfor vist sammenhengen mellom klimarisiko og de mest sentrale risikokategoriene, samt bankens vurdering av risiko.

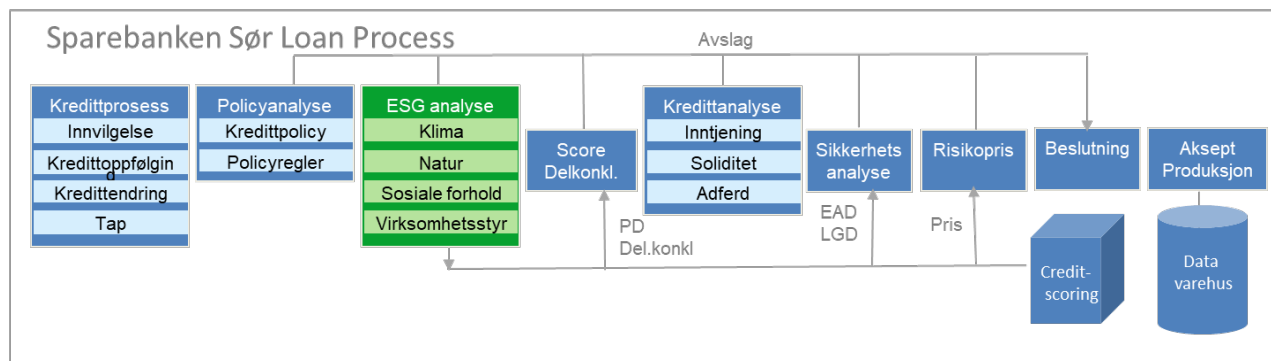
Risiko	Overgangsrisiko			Fysisk risiko				
	Type	ST 0-3 År	MT 3-10 År	LT 10-30 År	Type	ST 0-3 År	MT 3-10 År	LT 10-30 År
Kredittrisiko	Reguleringer, teknologi, endringer i kundeadferd og tilgang til og pris på råvarer, produksjonsprosesser mm, kan svekket betjeningsevne (PD) og reduserte panteverdier (LGD) hos kunde og føre til økte tap (EL).				Økte tap (EL) på kunder, bransjer og sektorer som har stor avhengighet og påvirkning på natur, pga redusert tilgang/økt pris på innsatsfaktorer fra natur, endret kundeadferd og stranded assets. Økte naturkatastrofer medfører økte kostnader, svekket inntjening hos bedrifter og kan gi økte tap.			
Markedsrisiko	Reguleringer, teknologi, og endret kundeadferd kan generere "stranded assets" og reprising av verdipapirer og andre eiendeler.				Naturkatastrofer og økt fokus og negativ forbruk av natur, kan føre til rask reprising, endringer i volatilitet, og tap av verdier på eiendeler og aktivaposter .			
Operasjonellrisiko	Negative påvirkninger av regulatoriske endringer på interne prosesser kan føre til økte tap.				Skader på natur eller manglende evne/vilje til å tilpasse seg et mer naturpositivt samfunn kan gi sviktende omdømme og føre til reduserte inntekter og økte tap.			
Likviditetsrisiko	Lav andel bærekraftige aktiviteter, påvirker rating, tilgang til og pris på finansiering. Reprising av verdipapirer kan redusere verdien på bankens likvidetsbuffer.				Endring i økosystemenes leveranser kan gi kundene økte kostnader og svekket betjeningsevne, og føre til redusere innskudd.			
Forretningsrisiko	Reduserte inntekter pga manglende omstilling til naturpositivt samfunn . Høye kostnader til teknologi og omstilling. Økt volatilitet i resultater pga raske skift i reguleringer og kundeadferd.				Fysiske skader på eiendom, data og mennesker pga alvorlige klima- og naturhendelser kan gi økte kostnader og reduserte inntekter. Manglende omstilling hos kunder kan føre til økte tap.			
Strategisk risiko	Manglende omstilling og tilpasning til en naturpositiv virksomhet , vil påvirke lønnsomhet og bankens renommé.				Endringer i økosystemer sine leveranser og pris og kundeadferd kan føre til avikling og konkurser ved manglende evne/vilje til strategisk omstilling.			

Svært Lav	
Lav	
Moderat	
Høy	
Svært høy	

5.1.1 Kreditt risiko

Naturrisiko relatert til kreditt risiko er primært knyttet til utlån. Personkunder utgjør det største volumet med ca. 65 % av totale utlån, hvorav boliglån utgjør ca. 97 %. Bedriftskunder utgjør ca. 35 % av utlån, og består primært av små SMB kunder, med god diversifisering med hensyn til geografi og bransje. Næringsstrukturen i markedsområdet, samt eksklusjonskriterier til Sparebanken Sør som fremgår i «Policy ansvarlig kredittgivning», medvirker til at banken har relativt lite utlån i bransjer som har stor negativ påvirkning på naturen.

Sparebanken Sør har integrert modul for ESG analyse i kredittprosesser for bedriftsmarkedet, kfr. figuren under.

ESG-modulen dekker ESG-områdene:

- Eksklusjonskriterier: Inngår i Policy analyse.
- Bransje: Rammeverk for styring av bransjer og bransjespesifikke vurderinger og krav.
- Klima: Vurdering av hvordan fysisk risiko og overgangsrisiko kan påvirke kunden og sakens betjeningsevne og sikkerheter, og gi økt sannsynlighet for mislighold (PD), reduserte panteverdier (LGD) og økte tap (EL).
- Natur: Vurdering av hvordan fysisk risiko og overgangsrisiko kan påvirke kunden og sakens betjeningsevne og sikkerheter, og gi økt sannsynlighet for mislighold (PD), reduserte panteverdier (LGD) og økte tap (EL).
- Sosiale forhold: Vurdering om kunden og kundens samarbeidspartnere etterlever krav og internasjonale konvensjoner til sosiale forhold, arbeids- og menneskerettigheter.
- Virksomhetsstyring: Vurdering av hvordan kunden og kundens samarbeidspartnere etterlever krav og internasjonale konvensjoner til virksomhetsstyring.

Scoring: På bakgrunn av forannevnte moduler scores kunden i lav, middels eller høy risikoklasse, som gir grunnlag for styring av prosess, fullmakter og pris. Data fra ESG modulen benyttes i forbindelse med rapportering på sak, kunde og portefølje.

Modulen har vært i operativ drift siden april 2021, og resultatene så langt indikerer at ESG risikoen inklusive naturrisiko, er lav til moderat.

Rammeverket i ESG modulen herunder natur er gjenstand for løpende revidering og forbedringer.

Bærekraftige produkter og tjenester er et viktig virkemiddel for å redusere både bankens og kundens klimarisiko.

Banken har etablert Green & Sustainability Bond Framework og Grønt, sosialt og bærekraftig Produktrammeverk. Gjennom disse rammeverkene tilrettelegger banken for etablering av bærekraftige produkter og emittere bærekraftige obligasjoner.

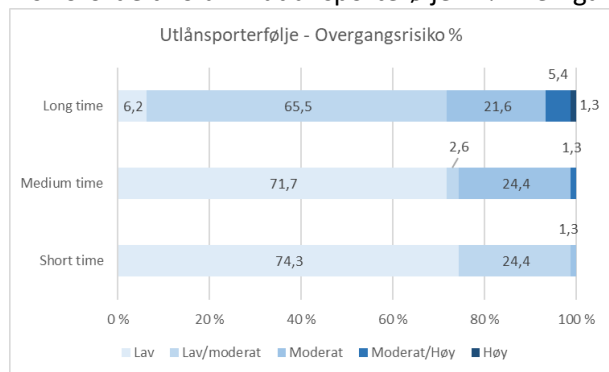
Så langt er det vært fokus på grønne boliglån relatert til klimareduksjon. Etter hvert som EU taksonomien kommer på plass, vil banken også utvikle produkter for andre miljømål, herunder sirkulær økonomi, som også har stor betydning for natur og ressursforbruk.

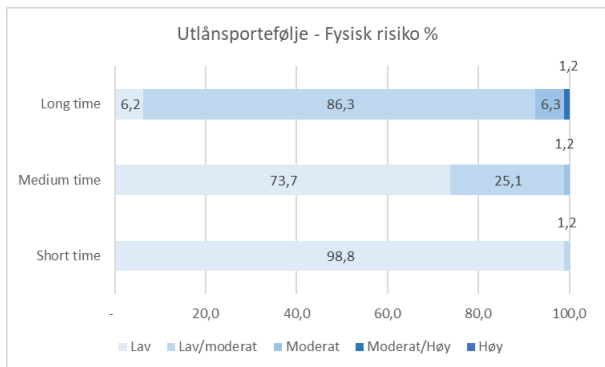
Tabellen under viser utlånsporteføljen og hvordan banken vurderer naturrisiko i ulike tidsperspektiv:

Klimarisiko Utlån	31.12. 2022 MNOK	Vesentlighet for banken	Risiko bransje	Overgangsrisiko. (Vesentlighet og risiko)			Fysisk risiko (Vesentlighet og risiko)		
				ST	MT	LT	ST	MT	LT
Boliglån	78.684								
Øvrige lån	2.025								
Personkunder	80.709								
Jordbruk og tilknyttede tjenester	993								
Skogbruk og tilknyttede tjenester	170								
Fiske, fangst og akvakultur	477								
Bergverksdrift og utvinning	57								
Industri	772								
Energiproduksjon og forsyning	24								
Vann, avløp og renovasjon	87								
Utvikling og oppføring av eiendom *	6.667								
Varehandel	1.817								
Transport	494								
Hotell, restaurant og reiseliv	411								
Informasjon og kommunikasjon	160								
Finansiering og forsikring	109								
Omsetning og drift av fast eiendom	23.522								
Faglig tjenesteyting	636								
Forretningsmessig tjenesteyting	379								
Offentlig forvaltning	257								
Undervisning	1.402								
Helse og sosialtjenester	2.038								
Kulturell virksomhet	586								
Annen tjenesteyting	2.136								
Bedriftskunder	43.196								
Sum total	123.905								

*Utvikling av eiendom 4.624 og Oppføring av eiendom 2.043

Risikofordelt volum i utlånsporteføljen i % fremgår av tabellene under.

Svært Lav	
Lav	
Moderat	
Høy	
Svært høy	

Bransjene Jordbruk og tilknyttede tjenester, Omsetning og drift av fast eiendom, og Utvikling av eiendom/Bygg og anlegg, vurderes å ha den relativt største risikoen i porteføljen. Selv om de relative klimautslippene fra bransjene Bergverksdrift og Vann- avløp og renovasjon er høye, vurderes risikoen som lav, pga porteføljenes sammensetning.

Ut fra en helhetsvurdering vurderes naturrisiko i utlånsporteføljen basert på dagens bransjesammensetning akseptabel både på kort- og mellomlang sikt. Hvordan risikoen er på lang sikt er vanskeligere å forutsi på nåværende tidspunkt, og vil bla. avhenge av hvordan bransjesammensetningen i porteføljen vil utvikle seg. Gjennom gode risikostyringssystemer kan banken styre naturrelatert risiko.

5.1.2 Markedsrisiko

Naturrisiko i forhold til markedsrisiko er primært knyttet til avkastning og verdiutvikling på eiendeler og verdipapirer, og hvorvidt disse kvalifiserer til bærekraftige aktiviteter iht EUs taksonomi, eller ikke.

Markedsrisiko er primært knyttet til:

- Egne investeringer. Disse investeringene utgjør i det vesentligst heleide datterselskaper og eierposisjoner i tilknyttede selskaper, primært produktselskaper.
- Plassering av bankens likviditetsportefølje. Denne er strengt regulert av myndigheter. Omtales under Likviditetsrisiko.
- Verdipapirer i fond, som banken formidler til kunder fra andre fondsleverandører. Banken driver ikke kapitalforvaltning i egen regi, men vi krever at fondsleverandører etterlever de samme krav til ESG. Dette betyr at vi ikke har risiko på egen hånd for fond.

Naturrisiko fond, aksjer og eierandeler	MNOK	Overgangsrisiko			Fysisk risiko		
		ST	MT	LT	ST	MT	LT
Fond		NA	NA	NA	NA	NA	NA
Aksjer og eierandeler i tilknyttede selskaper	1.667						
Aksjer i konsernselskaper	2.813	Konsolidert i bankens regnskap og bærekraftsrapport					

Svært Lav	
Lav	
Moderat	
Høy	
Svært høy	

Siden vi bare formidler fond, vil fond ikke representere noen direkte naturrisiko. Vi forutsetter at fondsleverandørene håndterer naturrisiko, og at vår rådgivning mht fond er i samsvar med lovgivningen. Aksjer og eierandeler i selskaper utgjør lave volumer og representerer lav risiko.

Naturrelatert risiko og muligheter følges opp gjennom god eierstyring. Alle datterselskaper og selskaper hvor vi eier 50 % eller mer er også integrert i bankens regnskap og bærekraftsrapportering.

5.1.3 Operasjonell risiko

Naturrisiko i forhold til operasjonell risiko er primært knyttet til tap av omdømme og marked pga manglende tilpasning til et naturpositivt samfunn, feilinvesteringer teknologi, samt tapte verdier pga ekstreme klimahendelser.

Operasjonelle risikoer blir identifisert, vurdert, redusert, overvåket og rapportert i henhold til konsernets risikotoleranse. Operasjonell risikostyring, bl.a. gjennom internkontroll, er å systematisk identifisere risiko, og å iverksette nødvendige risikoreduserende tiltak for å hindre tap utover risikotoleranse.

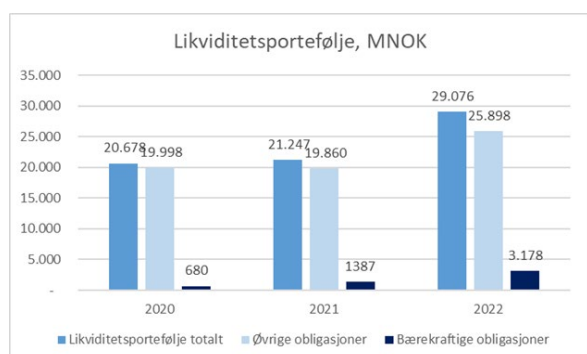
5.1.4 Likviditetsrisiko

Naturreisiko knyttet til likviditetsrisiko er primært knyttet «stranded assets» i likviditetsporteføljen risiko og avkastning på likviditetsporteføljen samt tilgang til og pris på finansiering.

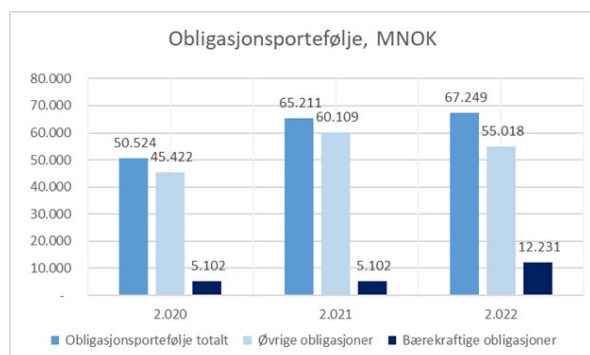
Naturreisiko Investering/Finansiering	MNOK	Overgangsrisiko			Fysisk risiko		
		ST	MT	LT	ST	MT	LT
Likviditetsportefølje	29.076						
Finansiering	67.249						

Svært Lav	
Lav	
Moderat	
Høy	
Svært høy	

Naturreisiko for Likviditetsporteføljen vurderes å være lav til moderat.

Sammensetningen og utviklingen av obligasjoner finansiert under Green & Sustainability Bond Framework fremgår av tabellen under:

Manglende volum av bærekraftige aktiviteter i forhold til EUs taksonomi, kan medføre redusert tilgang til og økt pris på finansiering. Bærekraftige obligasjoner er knyttet til klimareduksjon for bolig- og næringseiendom. Det er pt ingen obligasjoner som er knyttet til naturpositive tiltak utover klimareduksjon.

Andel, samt tilgang og pris på grønne obligasjoner og emitterte bærekraftige obligasjoner i forhold til finansiering, vil være en sentral måleindikator til å følge opp risiko på dette området.

5.2 Prosesser for å identifisere, og vurdere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter

Prosesser for å identifisere og vurdere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter gjennomføres av bærekraftsressurser og respektive forretningsområder i banken.

Vurderingene baseres på erfaring og kunnskap om porteføljene, og eksternt litteratur, modeller og hjelpemidler som finnes om dette fagområdet. Noen av de eksterne kildene banken har benyttet, er beskrevet i denne rapporten. Natur er et relativt umodent fag både i banken og generelt i samfunnet, og arbeidet med natur vil være gjenstand for løpende utvikling, forbedring og konkretisering.

5.3 Prosesser for å håndtere naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter

Når det gjelder naturrisiko i egen virksomhet, vil denne bli fulgt opp gjennom bankens miljøledelsessystem, Miljøfyrtårn.

I forretningsområdene vil naturrisiko følges opp gjennom ESG modul i kredittprosesser, KPIer, porteføljeanalyser av naturrisiko, stresstester og scenarioanalyser. Disse danner grunnlag for hvilke tiltak og oppfølging som må iverksettes for å ivareta mål til naturrisiko i forretningsområdene. Foreløpig har ikke banken etablert noen mål eller KPIer til naturrisiko, men dette vil være viktig oppgaver i det videre arbeidet med natur.

5.4 Prosesser for å identifisere, vurdere og håndtere hvordan naturrelaterte risikoer er integrert i overordnet risikostyring

Sparebanken Sør har et omfattende rammeverk for risikoappetitt og risikotoleranse for de ulike risikokategoriene. Overordnede måleindikatorer for ESG-risiko og natur vil bli integrert i bankens risikostyringsrammeverk. Rapport som viser status og utvikling av overordnede styringsmål og risikotoleranse utarbeides kvartalsvis. Disse rapportene behandles i bankens konsernledelse og styre, som kan følge utviklingen og påse at risikoen ligger innenfor mål som er satt for risikorammer og risikotoleranse. Naturrisiko vil bli integrert i bankens internkontrollsystem. Hendelser og tap som følge av naturrisiko, vil bli rapportert i bankens system for rapportering av uønskede hendelser.

KPI og styringsmål for naturrelatert risiko og muligheter vil være under løpende utvikling.

5.5 Beskriv tilnærmingen til å lokalisere informasjon som kan benyttes til å skape verdier i forhold til naturrelaterte avhengigheter, påvirkning, risiko og muligheter

Det er ikke utført noe konkret arbeid på dette området utover det som er skissert i denne rapport.

De viktigste virkemidlene for å skape verdier for banken og samfunnet generelt i forhold til natur er:

- Bygge og dele kompetanse
- Bærekraftige produkter og tjenester
- Teknologi og digitalisering
- Bærekraftige obligasjoner til finansiering
- Sirkulasjonsøkonomi og gjenbruk internt, leverandører og kunder

5.6 Involvering av eiere og interessenter i vurderinger og tilbakemelding mht naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risiko og muligheter

Foreløpig er det kun interne interessenter som er involvert i TNFD rapporten og arbeidet med natur.

6 METODER OG MÅL

6.1 Metoder, data og mål for å vurdere om naturrelaterte risikoer og muligheter er i tråd med strategi og risikostyring

6.1.1 Naturrelaterte risikoer og muligheter fra egen virksomhet

Naturrelaterte risikoer og muligheter internt vil bli fulgt opp gjennom bankens miljøledelsessystem, Miljøfyrtårn. Når det gjelder klima som også er en naturrelatert risiko, beregner vi årlig klimautslipp basert på den internasjonale standarden "A Corporate Accounting and Reporting Standard", som er utviklet av "the Greenhouse Gas Protocol Initiative" – GHG- protokollen. Vårt scope 3 er derfor kun relatert til egen virksomhet. Det aller vesentligste av klimautslipp i scope 3 er knyttet til klimautslipp fra forretningsområdene. Dette er et område som det arbeides med, og som er nærmere omtalt i TCFD rapporten.

6.1.2 Naturrelaterte risikoer og muligheter fra forretningsområdene

Klimautslipp fra utlånsvirksomhet:

Det er pt ikke etablert metoder eller mål knyttet til natur fra utlånsvirksomheten.

Dette er et område det vil prioritere i det videre arbeidet med natur.

Når det gjelder klima fra utlånsvirksomheten er dette nærmere omtalt i TCFD rapporten.

Klimautslipp fra investeringer:

Det er pt ikke etablert metoder eller mål knyttet til natur fra investeringene.

6.1.3 Scenarioanalyser og stresstester

Scenarioanalyser og stresstester av naturrisiko vil være viktige elementer i det videre arbeidet med naturrisiko. Dette arbeidet vil av hensyn til mangel på gode modeller og data trolig ta noe tid.

6.2 Metode, data og mål som benyttes for å vurdere og håndtere oppstrøms og nedstrøms avhengigheter og påvirkning på natur

Fokus i arbeidet med natur vil være leverandørkjeden (oppstrøms) og kunder og investeringer (nedstrøms). Det er disse forretningsområdene som har størst avhengighet og påvirkning på natur, og som banken kan påvirke positive.

Dette er et viktig arbeid, som vi bare begrenset grad har startet på.

6.3 Mål og indikatorer for å måle status og utvikling av naturrelaterte avhengigheter, påvirkninger, risikoer og muligheter

Kfr punkt 6.2.

6.4 Sammenheng, avhengigheter og effekter mht mål og indikatorer til klima og natur

Oppmerksomheten rundt klimarisikoen har økt betydelig de seneste årene, mens risikoer relatert til naturen har havnet mer i skyggen. Begge typene risiko er imidlertid drevet av menneskelig økonomisk aktivitet og de er gjensidig forsterkende. Ødeleggelsen av mangrover, torvmarker og tropiske skoger for landbruk og annen bruk bidrar til 13 % av de totale menneskelige CO₂-utslippene og vil fortsette å forsterke effektene av klimaendringer.¹⁴ Deres konvertering til jordbruksland og annen bruk frigjør karbon fra vegetasjon og

jordsmonn samtidig som de undergraver Jordens kapasitet til å absorbere og binde klimagasser fra atmosfæren.

Klimaendringene truer naturen og dens bidrag til samfunnet, inkludert dens evne til å tilby effektive løsninger på klimakrisen. Et eksempel på en slik løsning, er naturens evne til å fange opp og lagre nesten halvparten av alle menneskeskapt klimagassutslipp i både hav og biomasse. FNs klimapanel (IPCC) og FNs naturpanel (IPBES) trekker frem at det må gjøres umiddelbare tiltak for å stoppe og reversere tap av natur, om man skal greie å nå 1,5- eller 2-gradersmålet.

Klima- og naturkrisen må derfor løses samtidig – særlig for å unngå at vi løser ett problem på bekostning av et annet. Bruk av hav- og landarealer må gjøres med minst mulig innvirkning på uberørte naturområder for at løsningene på klimakrisen ikke skaper en økt naturkrise. Synergier mellom å redusere natur- og klimarisiko gir samtidig store muligheter for økte fordeler. Naturbaserte løsninger, som utvikles med utgangspunkt i naturens egne prosesser, vil kunne bidra til å redusere både natur- og klimarisiko. Det er vist at naturbaserte løsninger kan utgjøre så mye som 30 % av de mest kostnadseffektive tiltakene som trengs innen 2030, for å stabilisere den globale temperaturen under to grader oppvarming. Naturbaserte løsninger kan også fungere som et sterkt forsvar mot de langsiktige konsekvensene av klimaendringer. En ny rapport fra International Institute for Sustainable Development (IISD) har pekt på at bruk av naturlig infrastruktur som beskyttelse mot høyvann og oversvømmelse, kan spare samfunnet for opptil 248 milliarder USD per år sammenliknet med bygd infrastruktur som diker. Eksempler på naturlig infrastruktur kan være å bevare eller restaurere skoger og våtmarker. Videre er naturbaserte løsninger ofte billigere å vedlikeholde, samtidig som de gir en ekstra gevinst i form av å rense luft og vann for forurensning og gi større områder for dyreliv og gjenoppbygge naturlige økosystemer. En rapport fra FNs naturpanel (IPBES) viser at restaurering av ødelagte og nedbygde landarealer i snitt medfører gevinster som er verdt ti ganger mer enn kostnadene for tiltakene, blant annet gjennom økt sysselsetting.

Mål, indikatorer og tiltak mht klima og natur må ses i sammenheng, for å oppnå positive synergieffekter, og unngå at tiltak på det ene området gjør skadevirkninger på det andre området.

7 VIDERE ARBEIDER

Det er nedenfor kort skissert viktige oppgaver i forbindelse med videreutvikling av arbeidet med klimarisiko.

1. Kvalitative og kvantitative analyser i alle relevante forretningsområder for å kartlegge risiko og muligheter og strategi i et kort og langsiktig perspektiv mer i detalj.
2. Samle data om naturrelatert risiko og videreutvikle modeller og metoder.
3. Videreutvikle metoder for å beregne naturrisiko i utlån og investeringer
4. Utarbeide scenarioanalyser og stresstester for klimarisiko herunder data og modeller.
5. Bygge kompetanse om naturrisiko i hele organisasjonen.
6. Videreutvikle KPI, styringsmål og risikorammer for naturrisiko
7. Integre styringsmål for naturrisiko i bankens rammeverk for risikostyring og risikoreporter.
8. Videreutvikle rammeverk for natur i ESG modulen
9. Etablere eksklusjonskriterier for natur
10. Utvikle bærekraftige produkter knyttet til EU taksonomi og natur
11. Bygge porteføljer av bærekraftige produkter og obligasjoner.
12. Integre ESG og klimarisiko i kredittprosesser for boliglån.
13. Ivareta regulatoriske krav, herunder EU taksonomi.

8 DEFINISJONER

Biologisk mangfold er definert som «variabiliteten blant levende organismer fra alle kilder, inkludert bl.a. terrestriske, marine og andre akvatiske økosystemer og de økologiske kompleksene de er en del av; dette inkluderer mangfold innen arter, mellom arter, og av økosystemer», FN-Sambandets artikkel 2 i konvensjonen om biologisk mangfold.

Et **økosystem** er definert som «alle levende ting i et område og måten de påvirke hverandre og miljøet», Cambridge-ordboken.

Økosystemtjenester er definert som «en rekke materielle og ikke-materielle fordeler som mennesker, direkte og indirekte, henter fra naturen og som opprettholder og oppfyller menneskelivet», World Forum On Natural Capital.

Begrepet vippepunkt refererer vanligvis til «en kritisk terskel der en liten forstyrrelse kan kvalitativt endre tilstanden eller utviklingen av et system», Lenton et al., 2008).

En **naturpositiv global økonomi** er definert som «én økonomi hvor økonomisk aktivitet øker evnen/motstandsdyktigheten til vår planet og samfunn for å stoppe og snu tap av natur» (World Economic Forum, 2021

Naturkapital er definert som «bestanden av fornybar energi og ikke-fornybare ressurser (f.eks. planter, dyr, luft, vann, jord og mineraler) som kombineres for å gi en strøm av fordeler for mennesker, World Forum On Natural Capital.